

Aszályos volt a tavasz. Anyira, hogy senki sem hitt annak az időjós-nak, aki medárdos nyarat ígért. Pedig voltak apró jelek, de leszoktunk arról, hogy felnézzünk az égre vagy magunk elé a földre. A meteorológusok előrejelzéseik pedig túl óvatosak vagy nagyon is riogatóak lettek az előre nem jelzett, halálos áldozatot is követelő, trópusi jellegű viharok megrázkódtatásai után.

Mindenesetre furcsa egy tavasz volt. Egyszerre virágzott lenn az aranyeső, az orgona, a labdarózsa, a lilaakác, majd jóval idő előtt az akác. Egész áprilisban és májusban alig volt néhány csepp eső. Fenn, a hegyen pedig kiszáradtak a patakok, a dagonyák. Más tekintetben semmi különös nem mutatkozott itt fenn, hétszáz méter magasan. Mintha minden sokkal türelmesebb, előrelátóbb lett volna. Az öreg magaskőrisekről azt gondolták, hogy kiszáradtak, mert már a csertölgycék is teljes pompájukban nyíltak, amikor ezek még épp csak megmozdultak. Semmi kétségbeesés a termés miatt, az aratás miatt. Várakozás és bizalom. És bátorság, hogy érdemes elindítani az új hajtásokat. Csak azért, mert nem lehet megállni, ha valami fejlődni akar. A termés, az eredmény minden reménye, várása nélkül.

És aztán megjött az eső. Lenn vele jött az ár, a viharkár: az elvert termés, a szitává lyukasított háztetők, a térdig érő vizek az utcákon és az elöntött pincék. Fenn pedig megteltek a patakok, a dagonyák, virágba borult a kőris, a hárs, beérett a szamóca és a málna, és a bokrok, a borókák, a mogyorók és borostyánok úgy nőttek, hogy június végén már hegyben állt a sok nyesedék a kert végében. Dagadtra hízott a sündisznó, a denevér és a mókus, a poszméhek még a madárfészkekbe is beköltöztek, és a mohák szuttyogásra szívták magukat a sok vízzel.

A józan meteorológus azt nyilatkozta a tévében, hogy tulajdonképpen ez a szokásos, normális tavasz és nyár-eleje itt, minálunk. De az ilyenre nemigen figyelünk, mert a normálisban, a szokásosban nincs semmi izgalmas. Izgalom, érdekesség pedig kell. Mintha lenne valamilyen tápláló értéke. Olyan, mint az éhség. Erre az „éhségre” épít minden médium, a sport-, a turizmus- és a szórakoztatóipar, de

erre épít a teljes ezoterikus és spirituális ipar is, és egy más szinten minden vallás. Folyamatosan éhesek vagyunk valamire. Ki erre, ki arra. Hol erre, hol arra.

És van ebben valami törvényszerű. Például Hamvas Béla az Extázisban szépen kifejti, hogy milyenfajta éhségek vezérlik életünket, és ezek a fajták és az általuk nyújtott „táplálékok” mit növelnek bennünk. Minden vallásban szerepet játszik többé-kevésbé valamilyenfajta aszkézis, koplálás, bizonyos éhségek leépítése, mérséklése. Csak nagyon kevés tanítás teszi azonban a hangsúlyt a felébredésre, a megfordulásra, ami nélkül az aszkézis, az éhségek leépítése nem érhető, így megvalósítása is illuzórikus, vagy teljesen öncélú. Nem jelenik meg egy másfajta éhség egy másfajta táplálékra.

Hamvas az alapállás, a „hagyományban megfogalmazott kinyilatkoztatás”, vagyis a romlatlan, nem korrumpált emberi életvitel eléréséhez két utat talált: a kis utat és a nagy utat, ahogy mondja.

A kis utat leegyszerűsítve az erkölcs, az etika: a humánus, a tisztesség, a józanság, a becsület, a szolidaritás megszerzése útjának („mert éheztem és ennem adatok, szomjaztam és innom adatok...”), a nagy utat viszont, ugyancsak leegyszerűsítve, az objektív öntudat megszerzése útjának („En vagyok az út, az igazság és az élet...”) lehet nevezni. Mindkettőben közös, hogy nem függ sem kortól, sem kultúrától, sem egyéni alkattól, már ha az egészséges, mert mindenkiben folyamatosan, aktuálisan jelen van. Hogy mégis munkát igényel az elérése annak, ami van, amiatt van, hogy ami érvényesülését akadályozza, az valami nagyon személyes, valami nagyon erős, valami nagyon szokásosan és hagyományosan jól működő. Olyasmi, amit folyamatosan táplálunk, ápolunk, építgetünk, óvunk, és saját magunkénak tekintünk. Ezért erős. Ezért nem építhető le, nem gyengíthető le, nem tehető a megfelelő helyre, hogy inkább az érvényesüljön, ami emberi vagy inkább emberhez méltó lenne. Erős váram lesz – mondja ezzel szemben Weöres, és sokan mások –, mert ellenségeim építik, és ellenem (talán ezért kellene

szeretni őket?). Azért, mert az emberi legtöbbször gyengeséget, a szokások alapján készen kapott elfogadásának gyengeségét, míg az emberhez méltó, erőt: a kétségben, a kérdésben megállás és az új benyomások befogadására való készség, vagyis a józan gondolkodás erejét jelenti. A kis út nem azonos a nagy úttal, mégis, aki a kis úton jár, elérheti azt, ami a nagy úton is elérhető; és aki a nagy úton jár, nem kerülheti el, csak meghaladhatja a kis út kitézte célokat. Csak lehetőség mindkettő, mert semmilyen eredmény nincs garantálva – szerencsére.

Hogy szemléletesebbé legyenek az előzőek, egy-két most, Medárd idején átélt példa a természetből az éhségre és a táplálásra, és egy az akadályra. Itt fenn a hegyen meg lehet figyelni például az időjárást. Az idő járását, változását, annak jelenségeit, folyamatos érdekességét és törvényeit.

Hajnalban, amikor a Nap még épp kel, vagyis azok az erők, amelyek mindent éltetnek, csak ébrednek, és amelyek csak a madarak érzékelnek még, fenn mélykék az ég, enyhe szálló lengedez. Lenn a Dunánál pedig, a Maróti-réteken áll a köd, fel a Börzsöny oldalában egészen a Hegyes-tető derekáig. És ahogy a Nap emelkedik, szemben, a Nagymaros feletti völgyekből elkezd lassan, spirálvonalban emelkedni egy-egy copfszerű párafoszlány. A folyamat nagyon lassú, és ha nincs türelme valakinek várni, egy óra múlva már csak azt tapasztalja, hogy a felszálló pára beteríti Dobogóköt, áthömpölyög a gerincen, és tovább emelkedik délnek, majd eltűnik Pomáz felett. A folyamat nem áll itt meg, de innen már szinte követhetetlen egy ideig. Valami, ami lenn volt és nehéz volt, mert az esti felhőszakadaskor leesett – táplálta az erdőt –, majd az éjszaka folyamán lassan még a maradék is kiüledett a levegőből, most megfordul, és egy láthatatlan erő hatására emelkedni kezd, átalakul, láthatatlanná, könnyűvé válik, és egy más működésben – amely persze ugyanannak a folyamatnak a része – kezd részt venni. És délben, a legnagyobb melegben, amikor az UV-B sugárzás a legerősebb, megjelennek az első felhőfoslányok. Hol besűrűsödnek, hol felszívódnak, elsodródnak, kavarnak egy nagy tör-

vény szabályának megfelelően, amely arra készíti őket, hogy miután elértek egy telítettséget, kicsapódva egyesüljenek – lassan megtelik valami, mert adnak hozzá. A folyamat innen már látványosan folytatódik. Fokozatosan hatalmas kumuluszok jelennek meg az erdő felett, és a nagy súrlódástól egyre nő bennük a feszültség. Idén minden fordítva volt, mint szokott. Minden vihar keletről jött. Nógrádban és Hevesben már hevesek voltak a viharok, amikor itt fenn még sütött a Nap, de a dörgés már elég erős volt ahhoz, hogy jelezze az idő várható járását. Aztán hajnalra megint minden elcsendesedett, hogy a folyamat a napkeltével előlről kezdődjön. Az egész folyamat teljesen szokásos, érdektelen, mechanikus – mondhatnám kémiai-fizikai –, ezért tökéletesen működik. Kristálytiszta megmutatja a törvény működését: növekvő hiány (éhség) – táplálék – túlsordulás – majd újra hiány.

Vagy minap egy barátomat elkalumozoltam a Zsivány-sziklákhöz. Nem volt sok időnk, de ott álltak azok a százéves, vagy annál is öregebb bükkfák szinte a sziklákból kinőve, harminc méternél magasabbra növe fel, messze a sziklák peremén túlra. Meg kellett állni mellettük. Látszott rajtuk az a küzdelem, amiről szó van, együtt a két út: lefelé és felfelé. Ha nem lenne gyökere, amellyel alig a földbe, inkább a sziklába kapaszkodik minden lehetőséget megragadva, nem lenne sem törzse, sem koronája. Ha nem lenne koronája, kiteljesedve a lehetősége határáig az éltető Nap felé, nem lenne sem törzse, sem gyökere. Így teljes, így növény – fa, hogy mu-

tassa az utat a felnövekvőknek. Elődei tapasztalatai nélkül – vissza százmillió évekig – semmi sem lenne. Az alja vastagon tele volt bikmaggal. Talaj lett belőle – meg itt ott egy-egy magonc vagy méteres cserje. Várja az idejét és figyel. Itt is egy éhség a fény után, egy hiány, majd egy táplálék és túlsorduló bőség, majd ismét hiány.

A kis és a nagy út is ilyen egyszerű – mondja Hamvas a vallások közös hagyományára hivatkozva. Nem kell hozzá más, mint elhatározás – mondja. Egy komoly ember elhatározása, mert az évezredek emberi gyengeség és az „éhség” alacsony szintjének, vagyis a „helyzet borzalmának” meglátása komolyságot igényel. És elhatározást, vagyis elhatárolódást, elfordulást mindattól, elhagyását mindannak, ami akadályozza ennek a törvénynek az érvényesülését. Persze ettől nehéz. Nem vagyunk sem felhők, sem fák. Mert azt gondolhatjuk – szabadon –, hogy már a törvény szerint élünk, és táplálkozunk, és táplálunk; és emberek vagyunk, és benne vagyunk az emberhez méltó folyamatban. Lenn, a mindennapi küzdelemben, és általa, fenn a törvények szemlélésében és általuk. Mindkét út elvezethet hozzá. Mindkét úton számtalan eltérülési, leragadási lehetőség, bűvőhely van. Mindkét úton gondolhatom, hogy már megérkeztem. Belül és kívül is számtalan olyan visszaigazolást kaphatok, amely erről győz meg – ha elhiszem. Pedig nincs megérkezés. Csak küzdelem van az elhatározás után. Küzdelem, mert ez a komolyság és elhatározás folyamatosan elvész. Hatalmas erők dolgoznak elene: a megszokás, a minden és min-

denki utáni érdeklődés szétszórtsága, a folyamatos hazudozás önmagamnak és társaik. Küzdeni kell a felújításáért, a naponkénti felújításáért.

Egyik hajnalban megnéztem a napfelkeltét az újabb Rezsőnek elkeresztelt kilátóból, amit mi csak Visegrádi kilátónak neveztünk, mert innen már látszott Visegrád, míg a másiktól nem. Aztán elindultam az Ilonapihenő felé a gyertyános-tölgyesben. A Nap egész laposan sütött még, és fénye a meredek perem mögött besütött a fák közé. Ahogy mentem, az árnyékom messze, akár harminc méterre is benyúlt a fák közé, és amikor egy-egy fára vetődött, hatalmasra nőtt. Már majdnem megálltam, hogy megcsodáljam nagyságát, amikor eszembe jutott talán Novalis egy mondása: „Ha az ember óriást lát, vizsgálja meg előbb a Nap állását, és figyelje meg, vajon nem csupán egy törpe árnyékát látta-e!”

Tulajdonképpen nem is lehetne még útnak nevezhető, inkább lépcsőnek, meredek lépcsőnek, ami az úthoz vezet. Ezért jó egy „kontrollcsoport”, ha már nincs mester. Mert másokon, akik ugyanarra tartanak, jobban látni a helyzetet, a pillanatnyi állapotukat, mint a magamét. Nekik pedig én vagyok a másik. És hát az elődök sora, akiken a küzdelem, a küzdelmem lehetősége múlt. Genetikai vonalon és lelki vonalon. „Ki az én anyám, és kik a testvéreim?”

Áldás és békesség Rájuk, és köszönet Nekik pillanatnyi állapotomért, az éhségemért és a táplálékokért. A mostaniért.

És holnap?

Farkas István

Dobogókő, 2009. június

